

Z činnosti Etické komise ČMPS v posledním čtvrtletí roku 2016

Etická komise ČMPS se sešla 13. října 2016. Dopolední část setkání byla opět věnována přípravě Etického kodexu, jehož vybrané body byly rozebírány s ohledem na aktuální stížnosti a podněty, konkrétní problémy řešených kauz pak byly projednávány v odpolední části. Další setkání EK, poslední v letošním roce, se uskuteční 20. prosince 2016. V mezidobí komise průběžně pracuje v elektronické konferenci.

Od vydání zářijového čísla Zpravodaje dokončila EK řešení jednoho podnětu a šetření tří stížností, ve všech případech se jednalo o nesouhlas s postupy či chováním psychologů¹ v opatrovnických sporech o děti. S obsahem podnětu a dvou z těchto stížností včetně stanovisek EK schválených Radou ČMPS seznamujeme dále formou jejich anonymizovaného popisu. V současné době pracují členové EK na 10 podáních, 8 z nich jsou stížnosti, které vyžadují šetření, u 2 zatím není jasné, zda budou také šetřeny jako stížnosti, anebo řešeny jako podněty. Doručeno bylo ještě dalších 7 podání (6 stížností a 1 podnět), na kterých zatím nebyly práce zahájeny.

Šetření stížností a řešení podnětů považujeme za zdroj učení a prohlubování etické citlivosti; proto se snažíme nejen na stránkách Zpravodaje ČMPS předávat kolegům zprávy o kauzách (v obecné rovině), kterými se komise zabývala: Ivana Slavíková představila některé výstupy z činnosti EK na Klinicko-psychologickém dni dne 10. října 2016 v pražském Lékařském domě, Václav Holeček a Diana Valečková referovali na téma „Etika v psychologii“ na XI. Plzeňském psychologickém dni, který se konal 2. prosince 2016 ve Fakultní nemocnici Plzeň-Bory.

V souvislosti s diskutovanými změnami ve vnímání práv dítěte, respektu k jeho vůli a preferencím byla navázána spolupráce mezi EK a Úřadem pro mezinárodně právní ochranu dětí. V návaznosti na korespondenci s Ministerstvem průmyslu a obchodu týkající se udělování živnostenského oprávnění v oboru psychologické poradenství a diagnostika připravuje v současné době EK společně s Radou ČMPS a předsedkyní UPA osobní jednání s tímto úřadem.

---

¹ Výraz psycholog je zde i v následujícím popisu řešených kauz užíván jako tvar zastupující psychology obecně, tj. ženy i muže.

Stížnosti na jednání psychologů v opatrovnických sporech o děti

Stížnost první

Psycholog – soudní znalec měl od soudu za úkol posoudit, zda 9ti letá dcera ve střídavé péči rozvedených rodičů zvládá bez obtíží školní docházku do dvou škol, které jsou od sebe vzdáleny cca 300 km. Pokud psycholog zjistí, že střídavá péče není v zájmu nezletilé, má šetřením doporučit, který z rodičů by byl vhodnějším vychovatelem. Při pobytu v MŠ zvládala nezletilá střídavou péči dobře, ale nyní dochází do ZŠ, které mají různé vzdělávací programy. Psycholog provedl velice podrobné, komplexní vyšetření dítěte, otce i matky i jejich širší rodiny (zpráva má 16 stran) a nakonec dospěl k závěru, že bude pro dítě vhodnější svěřit je do péče matky. S tímto závěrem ale otec nesouhlasil. Jeho stížnost je možno rozdělit do těchto tří oblastí:

1) „Výkon znalecké/psychologické činnosti v odlišném odvětví.“

Psycholog neměl vzdělání klinického psychologa, byl soudním znalcem pro obor školství a kultura, odvětví psychologie. Etická komise dospěla k závěru, že porušil čl. 1.3. Etického kodexu ČMPS tím, že bez konsiliární spolupráce s lékařem učinil závěr o příčinách celiakie a atopického ekzému nezletilé.

2) „Porušení povinnosti zachovávat takové postupy, které by neumožňovaly zavádějící interpretaci kvalifikace, dovedností, postojů“, má tři části:

- použití nerelevantních testových metod (projektivní testy),
- etická a profesní nepřijatelnost metody pozorování účastníků,
- absence empirického a teoretického základu posudku.

Zde se stěžovatel opíral o oponentské posudky dvou psychologů, které si nechal vypracovat na soudně znalecký posudek a které byly velice kritické. K této části stížnosti Etická komise konstatovala, že psycholog Etický kodex ČMPS neporušil. Projektivní techniky a metoda pozorování patří – samozřejmě vedle standardizovaných metod – do diagnostické výbavy každého psychologa a je na jeho volbě, které metody použije. Jejich hodnota je doplňková, sleduje se zejména shoda s ostatními použitými metodami. Pozorování účastníků v domácím prostředí nebylo použito jako jedna z hlavních metod, ale jako metoda pomocná. Etický kodex ČMPS nevyžaduje od psychologů uvádět ve zprávách svá teoretická východiska.

3) Poslední bod stížnosti se týkal „zneužití postavení soudního znalce, porušení zásady nestrannosti a profesionální objektivity“.

Podle stěžovatele psycholog zneužil své postavení při zajišťování návštěvy v domácnosti matky a v bydlišti otce. Podle psychologa ale byla komunikace ohledně těchto návštěv vedena všestranně průhledně a otec i matka s návštěvami souhlasili. Etická komise psychologovi doporučila, aby při volbě nestandardních postupů použil písemnou dohodu. Jinak může snadno docházet k nedorozuměním, kdy stěžovatel hodnotil zajištění návštěvy v bydlišti matky a

otce jako „zneužití“ postavení soudního znalce, naopak psycholog hovoří o „využití“ svých osobních možností ve prospěch nezletilé. Etická komise nepovažuje postup, který psycholog použil, za porušení Etického kodexu.

Stížnost druhá

Otec v té době tříletého syna si stěžoval na postup psychologa, který vydal doporučení pro asistovaný kontakt jeho osoby s jeho synem bez znalosti celé situace a bez rozhovoru s ním a dle jeho názoru i bez psychologického posouzení syna. Zásilatel si dále stěžuje, že dle jeho slov v samotném doporučení psycholog zkráceným způsobem popisuje historii rodiny a současný stav. Popisuje situaci pouze tak, jak ji zřejmě, dle jeho názoru, prezentovala matka. Dále si stěžuje na to, že bez jakéhokoliv řádného vyšetření psycholog podal psychologickou charakteristiku jeho osoby a také neposoudil stav nezletilého syna. Dle jeho vyjádření tak psycholog pochybil také v tom, že využil profesního vztahu k osobním či jiným zájmům (matčiny). Zásilatel stížnosti se cítí být poškozen v očích soudu.

Psycholog uvedl, že zasilatele stížnosti osobně nezná, na podzim poskytl několik konzultací jeho bývalé manželce a na její žádost napsal zprávu k soudnímu jednání. Dále uvedl, že rozvod manželů provázely spory o syna a že doporučil, aby pro účely soudního řízení byl proveden soudně znalecký posudek duševního stavu otce. Ke stížnosti se odmítl vyjádřit.

EK ČMPS konstatovala, že psycholog, na jehož postup byla vznesena stížnost, porušil etický kodex.

Psycholog se nevyjadřuje k psychickému stavu jakékoli osoby bez relevantních podkladů, jako je řádně provedené psychologické vyšetření této osoby. Neposuzuje bez těchto podkladů ani rodinné vztahy a nevytváří bez těchto podkladů závěry.

Pokud se vyjádří bez uvedeného, může nejen poškodit osobu, ke které se vyjadřuje, ale porušuje také princip profesní zodpovědnosti. Podle článku 3 Etického metakodexu EFPA, má psycholog zodpovědnost za kvalitu a následky svého profesionálního jednání – viz 3.1 i), vyhýbá se nesprávnému používání psychologických znalostí – viz 3.3 i) a uznává potřebu zvláštní péče, již je třeba věnovat při pronášení odborných soudů týkajících se osob, které k tomu nedaly souhlas – viz 3.3 ii).

Stížnost třetí, která byla nakonec řešena jako podnět

Stížnost podala jménem svého klienta jeho právní zástupkyně v návaznosti na soudní řízení ohledně úpravy poměrů jeho nezletilé dcery. Uvedla, že dva psychologové vydali na žádost matky dítěte psychologické zprávy, jejichž závěry byly zcela v rozporu se znaleckým posudkem zpracovaným následně na žádost soudu. Ve stížnosti na chování těchto dvou psychologů se uvádí, že jejich zprávy byly vypracovány účelově podle informací matky dítěte a že otec nebyl

ani v jednom případě přizván k vyšetření či návštěvě psychologa, ani informován o tom, že matka s dcerou dotčené psychology navštívila.

Stěžovatelka byla opakovaně vyzvána k zaslání souhlasu s předáním veškerých informací z její stížnosti oběma uvedeným psychologům. Protože však tento souhlas neposkytla, postupovala EK v souladu se svým Jednacím řádem tak, že pouze zohlednila věcné jádro stížnosti jako podnět, a vydala následující obecné stanovisko:

„Psycholog může provést vyšetření dítěte na žádost kteréhokoli z jeho zákonných zástupců. Ve zprávě z tohoto vyšetření by však měl vždy uvádět zdroj informací, které předkládá. O závěrech, ke kterým na základě vyšetření došel, by měl informovat oba zákonné zástupce dítěte (výjimkou může být pouze situace, ve které má psycholog jako každý jiný občan zákonem stanovenou oznamovací povinnost, resp. povinnost překazit trestný čin). Podle článku 3 Etického metakodexu EFPA má psycholog plnou zodpovědnost za kvalitu a následky svého profesionálního jednání (viz 3.1 i).

Pokud psycholog pracuje s dítětem v kontextu opatrovnického sporu, je třeba, aby bral dostatečně v úvahu zájmy jednotlivých stran sporu včetně případné rozdílnosti těchto zájmů, a ve své profesionální praxi přiměřeně dbal i na ochranu sebe sama.“

Připravili: Ivana Slavíková, Václav Holeček